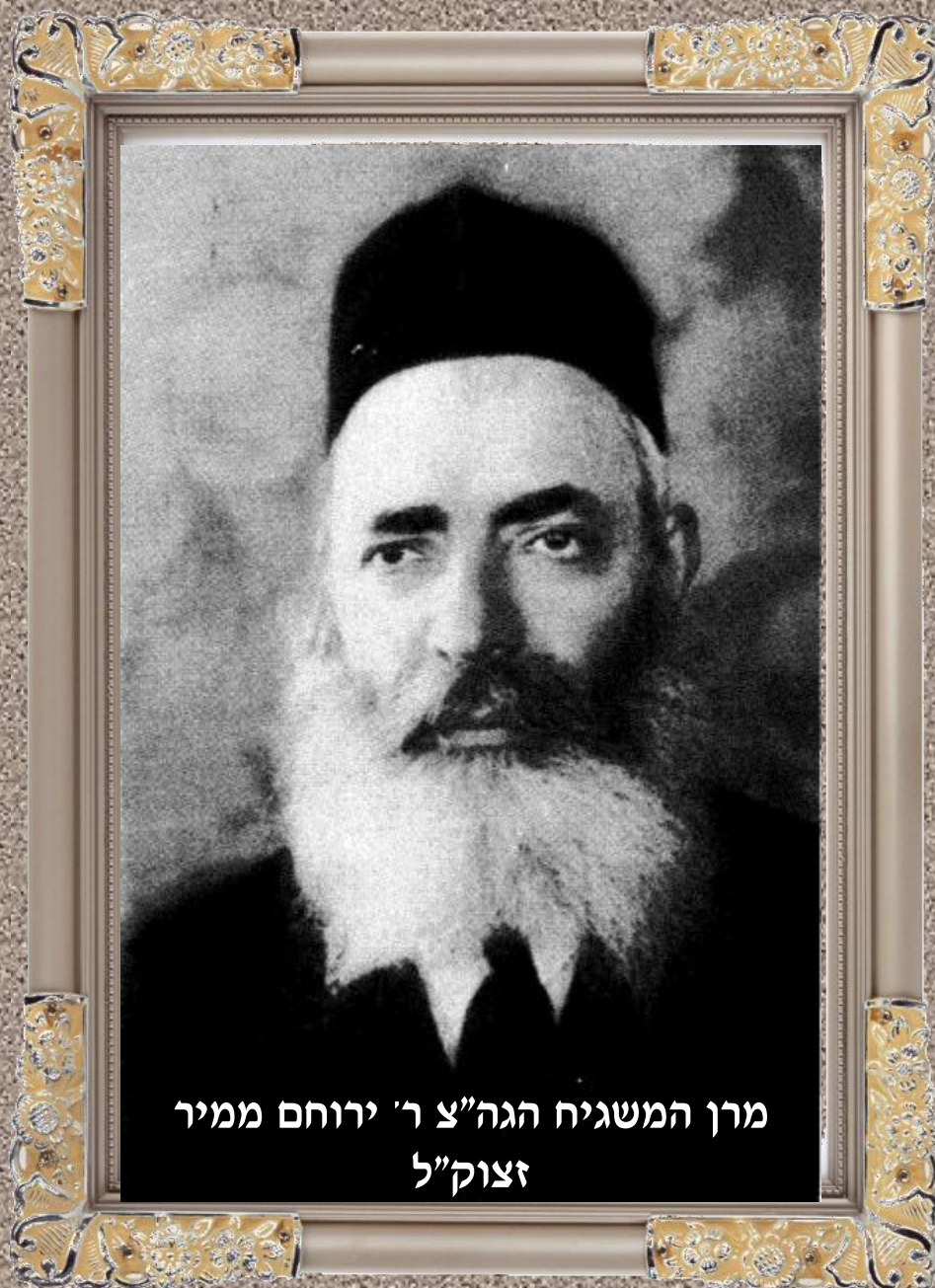

מרכזיות
ארץ ישראל
בתורה

מרן המשגיח הגה"צ ר' ירוחם ממיר
זצוק"ל

פרק א: ארץ ישראל - הנושא הראשון בתורה.
פרק ב: א"י - הנושא הראשון שה' דיבר עם הרועים.
פרק ג: ארץ ישראל - פסגת ההודאות.
פרק ד: תוכן פעולת המצוות - לבנות את א"י.

נחלת ה'

פרק ה: תכלית המצוות - לזכות לא"י.
פרק ו: עיקר המצוות - ליושבים בארץ ה'.
פרק ז: הקפדת ה' הכי גדולה - על א"י.
פרק ח: ארץ ישראל - גוף העולם הבא.

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים - נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' - גליון 36 שבט תשע"ז

מעניני הפרשה

פרשת יתרו

מרכזיותה של ארץ ישראל בתורה

פרק א. פתיחת התורה

ר' ירוחם ממיר זצ"ל כותב (דעת תורה בראשית עמ' ד): "כלל ועיקר גדול צריך לידע, כי אף שהתורה רבו עניניה לאין מספר, מכל מקום כל התורה כולה הרי היא כמו דף גמרא אחד, בכל התורה כולה יש תכלית אחת שעליה סובבים הולכים כל הענינים.. מבראשית עד לעיני כל ישראל היא סוגיא אחת, ורבי יצחק מבאר לנו שהסוגיא של כל התורה כולה היא ארץ ישראל, הנשמה של כל התורה כולה היא כיבוש הארץ, זאת אומרת לעשות מקום להשראת השכינה, וכמו שהכתוב אומר מכוון לשבתך פעלת ה'".
דברי ר' ירוחם סובבים הולכים על דברי חז"ל (מדרש תנחומא, ועי' ילקוט שמעוני תהלים רמז תתע) שהובאו ברש"י בתחילת התורה "אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחדש הזה לכם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים" (תהלים קיא, ו), שאם יאמרו אומות העולם לישראל לסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה, ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו".

ולכאורה הקושיה בעינה עומדת, שהרי עיקר התורה היא המצוות, וא"כ יש לפתוח ב"החדש הזה לכם" שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ולא בענין ארץ ישראל.

על כך מבאר ר' ירוחם שבאמת "הסוגיא של כל התורה כולה היא א"י", ולכן פותחת התורה בתכלית זו "וכמו בבונה בית הנה מיד כשמינית את היסוד, הנה התכלית האחרונה כבר עומדת לנגד עיניו, כן מיד בהתחלת הבריאה, הנה התכלית, דהיינו א"י, לתת להם נחלת גוים היתה במחשבה תחילה".

ולכאורה דבריו אינם מובנים, מדוע התכלית של כל התורה היא כיבוש הארץ, הלא א"י אלא אחת ממצוות התורה ככל המצוות, ואע"פ שיש לה חשיבות מיוחדת משום שעל ידה עושים מקום להשראת השכינה, מכל מקום מדוע זה התכלית של כל המצוות.

◆◆◆

פרק ב. הנבואות הראשונות

ובאמת כדברי ר' ירוחם אפשר לראות בעוד מקומות כיצד ארץ ישראל בבחינת "סוף מעשה במחשבה תחילה", כאשר באופן קבוע, בפעם הראשונה שהקב"ה התגלה אל האבות ואל משה רבינו, הוא דיבר איתם על ענין ארץ ישראל.

אצל אברהם אבינו, הנבואה הראשונה שלו היא "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אומר לך ה' ארץ זבת חלב וסוף" (בראשית יב, א) או - "לאמר אליו אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים לתת לך את הארץ הזאת לרשתה" (בראשית טו

דבר העורך

לרגל פרשת יתרו, בה אנחנו קוראים על "יום התונתו זו מתן תורה", הקדשנו את הגליון לטיוול קצר בפרס חמשה חומשי תורה עם ביאור חז"ל ורבותינו הקדושים, לראות מעט איך ש"שבחה מבואר בכל התורה", ו"נבוליה וכל ענינה ענייני תורה בת מלך פנימה" (הגר"א), "ארץ ששמייה תורה, וארצה תורה, אבניה תורה, ועפרה תורה, ימיה ומעיינותיה וכל אשר בה..". ("דליות יחזקאל" להגר"י סרנא, חלק ב', עמוד תי"ד).
"תבל זו ארץ ישראל, איזהו תבלין שבתוכה זו תורה" (ספרי עקב, פיסקא לז) - התורה מובלעת בתוך ארץ ישראל, התורה היא עצם מעצמה וחלק בלתי נפרד ממהותה של ארץ ישראל.
"שהתורה הקדושה וארץ ישראל יש להם יחוס יחד (חסד לאברהם, מעין ג - נהר ז), "תורתנו המסורה מלאה בשבח הארץ.. ומיום מתן תורתנו הקדושה לא פסקה הנבואה מלצוות על ישוב הארץ, ואין לך פרשה שבתורה שלא נזכרת בה ארץ ישראל" (ה"אור שמח"). "הסוגיא והנשמה והתכלית של כל התורה כולה היא כיבוש אר"י". (המשגיח הג"ר ירוחם ממיר).

*

ואם ישנו אי מי שבצוק העיתים ובלהט המלחמה עם מרשיעי ברית נוצר אצלו הרושם כי ארץ ישראל והתורה הינם צרות זו לזו, נפתח את ייעוץ הספר תורה, ונראה כיצד התורה עצמה מכריזה על הקשר ההדוק שבינה ובין הארץ, וכיצד תכליתה של התורה היא לתקן ולרומם לבנות ולשכלל את ארץ הקודש, גוף העולם הבא, (והיא אכן הדבר שהכי בונה את הארץ) וכמו שאמרו (זוה"ק פנחס, רנו, ב): "ה' בחכמה יסד ארץ - באבא יסד ברתא [- ע"י החכמה העליונה שנקראת אבא - "אב בחכמה" נבנית השכינה וגופה ארץ ישראל]". ואמרו (תדב"ר פי"ד; קהלת רבה א, ט) שהתורה משולה לעבד זקן שמגדל את בן המלך [ישראל, ובת המלך - שורש נשמות ישראל - השכינה וא"י], עד שיתקיים בה מקרא שכתוב (ישעיהו סב, ג) "והיית עטרת תפארת ביד ה' וצניף מלוכה בכף אלקיך".

ברכת התורה העורך

שכותב הגר"א בפירושו לשיר השירים (א, ג פ"א) "אבל בני ישראל שמקבלים מן הארץ, והארץ לית לה מגרמה כלום (אין לה מעצמה כלום), רק כשזרעו לתוכה אז נותנת - ולכן אנו צריכין למצוות". [דבריו מוסבים על מש"כ לפני כן: "ישראל לבדם נפשות מן ארץ ישראל והם דבוקים בה"]. דהיינו, שעשיית המצוות היא אמצעי לזרוע ולבנות את ארץ ישראל.

◆

ושורש הדבר נמצא כבר אצל אדם הראשון בגן עדן, עליו אומרת התורה (בראשית ב, טו) וַיִּקַּח ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם וַיְנַחֲהוּ בְּגַן עֵדֶן לְעַבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ, ומבארים חז"ל בזוה"ק (בראשית כז, א) "לעבדה" - בפקודין דעשה, ולשמרה - בפקודין דלא תעשה". ומבואר שתכלית כל התרי"ג מצוות - הוא לעבוד ולזרוע את הגן עדן. ואחרי שחטא האדם וגורש מגן עדן - הוא הגיע לא"י שהיא התחליף לגן עדן [משום שהגיע הוא השכינה (תיקו"ז) נה דף פח, א], וארץ ישראל היא גוף השכינה (רמדי"ו בראשית ח"א תכ"א), וכמו שאומרים חז"ל בפרקי דר' אליעזר (פ"כ):

ז. [תלוי בשאילה אם ברית בין הבתרים היתה קודם "לך לך" או אח"כ. עי' סדר עולם פ"א ובי' הגר"א].

אצל יצחק אבינו, הנבואה הראשונה שלו היא: "גור בארץ הזאת וְאָהֲרָה עִמָּךְ הָאֵל...". (שם כו, ג).

ואצל יעקב אבינו: "הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָתָּה שָׁכַב עָלֶיךָ לָךְ אֲתַנְּנָה וְלִזְרְעֶךָ" (בראשית כח, יג).

וכך אצל משה רבינו, בפעם הראשונה שדבר אתו ה', הוא אמר לו - "וְאָרְדָּ לְהַצִּילוּ מִיַּד מִצְרַיִם וְלְהַעֲלֵתוֹ מִן הָאָרֶץ הַהִוא אֶל אֶרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה אֶל אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ...". (שמות ג, ח).

וכמו"כ הקב"ה אמר לו למשה רבינו, שכך הוא יתחיל את דבריו לעם ישראל, יפה תאמר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹקֵי אֲבֹתֵיכֶם שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם.. וְאָמַר אֲעֲלֶה אֶתְכֶם מֵעֵנִי מִצְרַיִם אֶל אֶרֶץ הַנְּעֻנִי וְהַחֲתִי הָאֲמַרִי... אֶל אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ".

כמו"כ אנחנו רואים כיצד אצל האבות א"י תפסה מקום מרכזי בשיחתם עם בניהם ממשכיחה [ראה מסגרת בעמ' 2].

◆◆◆

פרק ג. תכלית ההודאה

דבר נוסף אפשר לראות שכאשר עם ישראל מודים להקב"ה על כל הטובות שעשה אתם, הרי שהפסגה והתכלית של ההודאה היא על שנתן לנו את ארץ ישראל.

חז"ל אומרים (תנחומא יתרו ג): "כשבאנו ליס, לא הנחנו לשון של שבח שלא קלטנו לך". דהיינו ששירת הים כוללת את כל המעלות הטובות, וכיצד מסיימת השירה: "תְּבַאֲמוּ וְתִשְׁעֲמוּ בְּהַר נִחְלָתְךָ וְכוּ', (שמות טו, יז) - זו "ארץ ישראל שנקראת נחלה" (מכילתא דרבי ישמעאל שם).

ובדומה לזה אנחנו מוצאים ב"כמה מעלות טובות" שבהגדה של פסח, שבהם כוללים את כל הטובות שעשה לנו ה', ושמיסימים בהם "והכניסנו לארץ ישראל ובנה לנו את בית הבחירה".

ומבאר המהר"ל (גבורות ה' פנ"ט), וכ"ה עפ"י הגר"א (בהגדה שם) וכן ביאר ר' ירוחם (הובא במסגרת) - שארץ ישראל וביהמ"ק הוזכרו בסוף הט"ו מעלות אף לאחר קבלת התורה, משום שהם המעלות הכי גדולות.

והדברים צריכים ביאור כיצד מתיישב ענין זה שארץ ישראל נוטל מקום בראש ומתייחסים אליו כתכלית.

◆◆◆

פרק ד. תוכן פעולת המצוות

והנה באמת כאשר נתבונן נראה שכל תוכן המצוות - הוא לבנות את ארץ ישראל, וכמו

"גורש ויצא מגייע, וישב לו בהר המוריה, ששער
גן עדן סמוך להר המוריה". וכתב השל"ה (שער
האותיות אות קדושה) "וכשלקלל גורש מגן
עדן.. נתן להם ארץ הקדושה שהיא מקודשת
מעין קדושת גן עדן, וכמשי"כ ביהוקאל (לו, לה)
הארץ הנשמה הלזו היתה כגן עדן".

וממילא כמו שבתחילה, תכלית עבודת אדה"ר
היתה לתקן את הגן עדן - כך עכשיו תכלית
עבודתנו היא לתקן את ארץ ישראל גוף הגן
עדן. וכמשי"כ רמ"ד וואלי (דברים, משנה למלך,
עמוד קס): "...וענין אמרו בלשון יחיד 'ושמרתם
את כל המצוה' הטעם הוא, לפי שכל המצות
נחשבות כמצוה אחת, מאחר שתכלית כלן אינו
אלא לתיקון גוף אחד, דאיהו גופא דשכינתא...".
[ארץ ישראל היא גופא דשכינתא. וכנ"ל].

ואת היסוד הזה שהמצוות פועלות את תיקון
הארץ - אנחנו מוצאים בפירוש בתורה, כאשר
היא מדגישה בכמה מאזהרותיה שתכליתם היא
לא לגרום לטומאת הארץ. וכפי שמביא תלמיד
הרשב"א ר' יעקב ב"ר חננאל סקילי בספרו
"תורת המנחה" (פרשת עקב דרשה סח): "ואל
תאמר ומה תועלת יש לארץ בקיום המצות, ומה
הרגש יש לאבן דומה ולעפר הארץ, שהרי מצינו
בעשיית העבירות שהיא נענשת ומרגשת, דכתיב
ולא תחניפו את הארץ, אשר אתם בה פי הדם
הוא יחניף את הארץ, ולא יכפר לדם
(במדבר לה, לג-ד); ויתקמא הארץ ויאפקד עונה
עליה ותקא הארץ את לשביה.. ולא תקיא הארץ
אתכם בטמאכם אתה. (ויקרא יח, כה-כח).

וכשם שיש לה עונש וזקק בעשיית העבירות כך
יש לה תועלת בעשיית המצות עליה, ואף על פי
שדבר זה אינו מושג ומורגש בשכל האנושי, הוא
מושג בשכל חכם הרזים כי קל דעות ה"י. עכ"ד.

פרק ה. תכלית קיום המצוות

ומטעם זה חוזרת התורה שוב ושוב במקומות
רבים שתכלית כל המצוות היא בכדי שנוכה על
ידם לארץ ישראל, ונביא כאן את חלקם:

א. יעקב וישאל שמע אל החקים ואל
המשפטים אשר אנכי מלמד אתכם לעשות למען
תחיו ונבאתם וירשתם את הארץ אשר ה' אלוקי
אבותיכם נתן לכם. (דברים ד, א. ועיוני בפי
מהר"ל דיסקין שם).

ב. יבכל הדרך אשר צוה ה' אלוקיכם אתכם תלכו
למען תחיו וטוב לכם והארץ תתן לכם. (דברים
אשר תירשונו) (דברים ה, כט)

ג. ישמור תשמרון את מצות ה' אלוקיכם ועדתי
והקיו אשר צוה: ועשיית הנשך והטוב בעיני ה'
למען ייטב לך ונבאת וירשת את הארץ הטבה

אשר נשבע ה' לאבותיך (דברים ו, יח)
ד. כל המצוה אשר אנכי מצוה היום תשמרון
לעשות למען תחיו וירשתם ונבאתם את
הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם. (דברים ח, א)
ה. וישמרתם את כל המצוה אשר אנכי מצוה
היום למען תחזקו ונבאתם וירשתם את הארץ...
ולמען תאריכו ימים על האדמה אשר נשבע ה'
לאבותיכם לתת להם ולזרעם ארץ זבת חלב
ודבש. (דברים יא, ח - ט).

וכך אמרו חז"ל במסכת קידושין (לו, ב) "עשה
מצוה זו (תפילין) שבשילה תיכנס לארץ".

והוא מה שאומרים חז"ל (קידושין לט, ב) "כל
העושה מצוה אחת, מטיבין לו, ומאריכין לו
ימיו, ונוחל את הארץ. וכל שאינו עושה מצוה
אחת, אין מטיבין לו, ואין מאריכין לו ימיו,
ואינו נוחל את הארץ". דהיינו, שתכלית מעשי
המצוות מסתיים בכך שנוחל את הארץ,
ותכלית הרוע מביטול המצוות מסתיים בכך
שאינו נוחל את הארץ.

וכך כותב הגאון יעב"ץ (בסידורו "בית יעקב" -
בברכת נודה לך) "אבל, נחלת הארץ קדמה (-
לתורה) בבחינת התכלית... כי נחלת הארץ היא
תנאי בקבלת אלוקותו ית' לפי שנקרא אלוקי
הארץ, ולזה כל עיקר יציאת מצרים היתה למען
יירשו הארץ ויקבלוהו לאלקים בשלם שבפנים
ואם לא כן לא הוצרך להוציאם והיה מניחם
במצרים ויקבלו שם אלוקותו". [וכדבריו מבואר
במדרש תנחומא (מסעי סימן ו) יעו"ש].

פרק ו. עיקר המצוות ליושבים בארץ ה'

ולכן עיקר קיום המצוות הוא דווקא בא"י, כמו
שאנחנו רואים בדברי חז"ל בספרי (עקב, מג.
והובא ברש"י דברים יא, יח): "אף לאחר שתגלו
היו מצוינים במצוות, הניחו תפילין, עשו
מזוזות, כדי שלא יהיו לכם חדשים כשתחזרו,
וכן הוא אומר הציבי לך ציונים". ומזה הוכיח
הרמב"ן (ויקרא יח, כה) שאפילו מצוות אלו -
תפילין ומזוזות, שהם חובת הגוף - עיקר
מצוותם הוא בא"י, וקיומם בחו"ל הוא רק
אמצעי כדי שידעו איך לקיימם בא"י - וכלשונו
"שעיקר כל המצוות ליושבים בארץ ה'".

וכדברי הרמב"ן כותב גם הרשב"א (תשו' קלד),
על דברי הספרי האלו, וכן רבינו בחיי (דברים
טו, ו), וכמו שהיכם ר' ירוחם ממיר (ידעת
חכמה ומוסר", חי"ב, עמוד רי"ד): "...הגיווש
מהארץ הוא הפשט הכלל ישראל מכל התורה
כולה, וכדאיתא ברמב"ן שכל דיני התורה הוא
רק בא"י, ובגלות נשאר לנו רק ציונים, כמו
שנאמר הציבי לך ציונים".

והדבר מבואר עפ"י הנ"ל שתכלית המצוות הוא
בכדי לבנות ולטוע את ארץ ישראל שהיא גוף
השכינה, וקבע הקב"ה שכביכול יש בזה ג"כ את
"מגבלות החומר", וכמו שבזריעה גשמית -
צריך לעמוד בשדה כדי לזרוע אותה, וא"א
לזרוע אותה במקום אחר, כך גם יהודי שזרוע
את הארץ ע"י קיום המצוות - צריך להיות
בארץ ישראל. [ומאידך קיום המצוות בחו"ל -
מוסיף כח לחיול נשמתה הסט"א, והרחבנו
בזה בגליון 21 וארא נשע"ו ב"מעניני הפרשה"].

וגם בענין זה אנחנו מוצאים הרבה פסוקים
מפורשים בהם כותבת התורה שעיקר קיום כל
המצוות הוא בא"י. כמו שאומר הפסוק "וְרָאָה
לְמַדְתֵּי אֲתָנֶכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים כְּאֲשֶׁר צִוִּי ה'
אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת פֶּן בְּקֶרֶב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתֶם בָּאִים
שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ" (דברים ד, ה).

וביאר הגר"א (אדרת אליהו כת"י, והובא
בחומש הגר"א שם): "שכל התורה, אף מצוות
שאינן תלויות בארץ - כולם לא ניתנו רק בשביל
הארץ".

וכך עמוד מקומות:

א. וְאֵתִי צִוָּה ה' בְּעֵת הַהוּא לְלַמֵּד אֶתְכֶם חֻקִּים
וּמִשְׁפָּטִים לַעֲשׂוֹתָם אֲתֶם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲתֶם
עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ (דברים ד יד).

ב. וְאֶדְבַּרְהָ אֵלֶיךָ אֵת כָּל הַמִּצְוָה וְהַחֻקִּים
וְהַמִּשְׁפָּטִים... וְעָשׂוּ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲנֹכִי נָתַן לָהֶם
לְרִשְׁתָּהּ (שם ה, כז).

ג. וְיָזַאת הַמִּצְוָה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים... לַעֲשׂוֹת
בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲתֶם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ (שם ו, א)

ד. וְאֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן
לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַן ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיךָ לָךְ
לְרִשְׁתָּהּ (שם יב, א).

[ועיינו ב"מדברי רבותינו" בדי"ה "הדר בחו"ל -
מבטל כל המצוות"].

פרק ז. קנאתי לציון קנאה גדולה

ולכן אנחנו מוצאים שהתורה מצווה פעמים
רבות כ"כ על כיבוש א"י, דבר שלא מצאנו בשום
מצווה אחרת (ראה במסגרת בעמי' הבא).

ומאידך כאשר מונעים מבני ישראל להיות בארץ
או לכבוש אותה, אומר הנביא "כֹּה אָמַר ה'
צְבָאוֹת קְנָאֲתִי לְצִיּוֹן קְנָאָה גְדוֹלָה וְחַמָּה גְדוֹלָה
קְנָאֲתִי לָהּ" (זכריה ח, ב). הדבר היחיד בתנ"ך
עליו נאמר הלשון "קנאה גדולה", הוא על ציון,
היא ארץ ישראל.

ואת ההקפדה הגדולה על ארץ ישראל אנחנו
רואים בפרשת המרגלים, כיצד התייחסה
התורה בחומרה למעשה שלהם, עד שאין להם

נושא שיחתם של רועי ישראל - ארץ ישראל

האלקים את בני ישראל לפני מותו" (דברים לג, א) - שיזכו לכל ברכתה של
ארץ ישראל ולהצלחה בכיבושה ומלחמותיה, כפי שאפשר לראות בהתבוננות
בברכות ובפירוש התרגום ורש"י.

וכאשר התורה מסכמת את חייו של גדול הדור והדורות - משה רבינו, מה
הוא הספור האחרון שהתורה מספרת עליו, - הספור שאמור לסכם את
תמצית חייו של משה רבינו:

וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעֲרַבְתָּ מוֹאָב אֶל הַר נָבוֹ רֹאשׁ הַפְּסָגָה אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יְרֵחוֹ וַיִּרְאֶה ה'
אֵת כָּל הָאָרֶץ... וַיֹּאמֶר ה' אֵלָיו זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
וְלְיַעֲקֹב לְאָמֹר לְזָרְעֶךָ אֲתִנְנָהּ... וַיָּבֵט מֹשֶׁה עֵבֶד ה'... (דברים לד, א - ד)

[ועיינו נחלת ה' גליון 1, מדברי רבותינו - החזון איש -"והנה משה העומד לפני
פסירתו ושערי גן עדן פתוחין לפניו, והוא שזוכה להתענג מזיו שכינתו, יתברך
לעילא מכל דרגין, בקשה אחת יש לו: (דברים ג כה) אעברה נא וארא את
הארץ הטובה...". עיי"ש באריכות].

ושוב חוזר המעגל, ומיד כאשר קמים עם ישראל מהאבל על משה רבינו,
אומר הקב"ה ליהושע "מִשָּׁה עֲבָדִי מֵת" - וכעת צריך למלאות את החלל,
ולכן: "וַיַּעַתָּה קוֹם עֲבֵר אֵת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אֲתָהּ וְכָל הַעָם הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר
אֲנֹכִי נָתַן לָהֶם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל" (יהושע א, ב).

בכל המקומות האלו אנחנו רואים כדברי ר' ירוחם זצ"ל, שענין א"י נמצא
במקום המרכזי, הוא הנושא שבו פותח הקב"ה בכל מקום - והוא הנושא
העומד על הפרק בכל זמן של פרידה כאשר באים להעביר את המורשת.

אם נתבונן נראה שבכל עת פרידה שהתורה מתארת בין רועי ישראל לבין צאן
מרעיתם, הרי שהנושא הנחוצ לדבר עליו הוא ארץ ישראל.

כאשר יצחק נותן ליעקב את ברכת הדרך בצאתו ללכת לבית לבן אומר לו
'וַיִּתֵּן לָךְ אֵת בְּרִפְתֵּי אֲבְרָהָם לָךְ וְלְזָרְעֶךָ אֲתָהּ לְרִשְׁתָּהּ אֵת אֶרֶץ מִגְרִיזָה אֲשֶׁר נָתַן
אֱלֹהִים לְאַבְרָהָם' (בראשית כח, ד).

כאשר יעקב אבינו נפרד מיוסף הוא משוחח אתו על הבטחתו של הקב"ה שנראה
אליו בלזו בארץ כנען ושם הבטיח לו "הִנְנִי מִפְּרֶךְ הַרְבִּיבִיתָהּ... וְנָתַתִּי אֵת הָאָרֶץ
הַזֹּאת לְזָרְעֶךָ אַחֲרַיךָ אֲחֵזת עולם" (בראשית מח, ג). והוא ממשיך לומר לו "הִנֵּה
אֲנֹכִי מוֹת וְהִנֵּה אֱלֹהִים עִמָּכֶם וְהָשִׁיב אֲתֶכֶם אֶל אֶרֶץ אֲבֹתֵיכֶם' (בראשית מח כא).

יוסף אומר ג"כ לאחיו "אֲנֹכִי מוֹת וְאֱלֹהִים פָּקֵד וַיִּפְקֹד אֶתְכֶם וְהִעֲלָה אֶתְכֶם מִן
הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב" (בראשית נ, כד).

ובשעה שמשוה רבינו נפרד מצאן מרעיתו, הדבר הראשון שהוא מדבר אתם הוא על
ענין א"י ועל ציוויו של הקב"ה "רָאָה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ אֵת הָאָרֶץ בְּאוֹר וְיָשׁוּ אֵת הָאָרֶץ
אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם וְכוּ" (דברים א, ח), ובהמשך הוא פונה בתוכחה קשה
לעם ישראל: "וְלֹא אֲבִיתֶם לַעֲלֹת וּתְמָרוּ אֵת פִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם, וְכוּ" (דברים א, כז).

וממש לפני מותו כאשר הוא מצוה את יהושע על המשך הדרך לאחר מותו, שוב על
איזה נושא הוא מחזק אותו? "הִזְקֵךְ וְאֶמְצָךְ כִּי אֲתָהּ תָּבוֹא אֵת הַעָם הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ
אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם לְתַתּ לָהֶם וְאֲתָהּ תִּתְחַלְּקֶנָה אוֹתָם (דברים לא, ז).

ואח"כ הוא מברך את בני ישראל לפני מותו, "וְיָזַאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בְּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ

חלק לעולם הבא, וכתב האור שמח ("התורה" תרפ"ב, גליון ג'): "והקפיד השי"ת על כבוד הארץ יותר מעל כבודו כביכול, עד שבעשיית העגל אחרי שובם מחל להם השי"ת, וינחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו (שמות לב, יד), ועל הוציאם דיבת הארץ וימאסו בארץ חמדה נשבע ה' ולא ינחם, וכמו שנאמר (במדבר יד, מב) אל תעלו כי אין ה' בקרבכם".

ואת אותה חומרה אנחנו מוצאים אצל משה רבינו, שכאשר הוא סבר שבני גד וראובן רוצים להרפות ידי ישראל במלחמת אי"י, הוא אמר להם –

וְהִנֵּה קָמְתִים תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם תִּרְבּוּת אֲנָשִׁים חֲטָאִים לְקַפּוֹת עוֹד עַל חַרּוֹן אַף ה' אֵל יִשְׂרָאֵל (במדבר לב, יד), וכל דבריו שם אליהם מלאים בתוכחה חריפה בסגנון שלא מצאנו אותו מדבר כמותו בשום מקום אחר.

ראינו אם כן עד כאן, כיצד בתחילת המעשה מגלה הקב"ה את היסוף מעשה במחשבה תחילה", שהתכלית היא אי"י, כיצד התייחסו רועי ישראל לאי"י וכמה חרדו עליה, כיצד מצווה התורה עליה פעמים רבות כ"כ וכמה ה' מקנא את קנאתה. כמ"כ ראינו כיצד תכלית המצוות היא לתקן את אי"י, ולכן אי"א לקיים אותם אלא בארץ, ואף השכר המובטח עליהם הוא ארץ ישראל, וכמו שאומרים חז"ל (קידושין מ, ב) "וכשם שדינו [של תלמוד תורה] קודם למעשה, כך שכרו קודם למעשה, שנאמר: ויתן להם ארצות גויים ועמל גוים יירשו בעבור ששמרו חקיו ותורתיו יצאורו" [דהיינו שבמש"כ "בעבור" אינו "למען" - אלא "בשכר", כמו אדם שאומר לחבירו: טול שכרך "בעבור" עבודתך]. וביאר בשו"ת שבות יעקב (ח"י סימן קפב): "כי עיקר שכר התורה הוא נתינת הארץ, וכדכתיב ויתן להם..."

ומעתה עלינו להבין מדוע באמת ארץ ישראל היא התכלית, הלא התכלית היא להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו, שכל זה הוא בעולם הבא.

פרק ח. ארץ ישראל היא גוף עולם הבא
והדברים מבוארים בדברי הזוה"ק וישלח (קעז, ב) "וַיָּגִינוּ יְהוָה לֹון אוֹרְיִיתָא דְקְשׁוּט. לְמַןְכִּי פֶה וּלְמַןְכִּי אֶרְחוּי דְקוֹדֶשָׁא פְרִידָה הוּא - גִּבְיִן דְרִיתוֹן אֶרְעָא קְדִישָׁא. דְּכָל מַאן דְּזָכִי בְּהַאי

אֶרְעָא קְדִישָׁא, אֵית לִיה חוֹלְקָא לְעֻלְמָא דְאַתִּי".
ומבואר כאן שני יסודות: א. שתכלית המצוות – לזכות לארץ ישראל [וכנ"ל בפרק ה]. ב. וזהו משום שאי"י היא האמצעי לזכות לעולם הבא. והביאור בזה הוא, שארץ ישראל היא גוף העולם הבא, כמו שאומרים חז"ל (זוה"ק מקץ קצג, א). שארץ ישראל והעוה"ב - שניהם נקראים "ארץ ישראל", זו "ארץ ישראל התחתונה", וזו "אי"י העליונה". וכתב רמ"ד וואלי (ויקרא עמ' קעז): "אי"י התחתונה היא ממש גופה של אי"י העליונה" [העוה"ב], ולכן

הקדמונים מה שלא נאמר בתורה שכר עולם הבא, כי עיקר עולם הבא הוא להשיב הנשמה למקורה לדבק בשכינה, ובודאי יותר טוב מזה כשהשכינה דבוקה למטה [- בארץ ישראל]. שעליה הוא דיבר בתחילה] כאשר היתה כוונת הבריאה כידוע, ושכר זה כתוב כמה פעמים בתורה עד אין מספר, 'ושכתי בתוכם', 'והתהלכתי בתוכם' ולא תגעל נפשי [אתכם]". [ועיי"ש בתו"כ שהברכות מדברות על אי"י].

ולכן במקומות רבים מדברים חז"ל על הקשר בין אי"י לעוה"ב ושכל מי שמתקשר באי"י זוכה לעולם הבא, וכמו שאמרו בספרי (האזינו לב, מג) "כל הדר בארץ ישראל... הרי הוא בן העוה"ב".

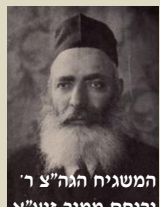
ובמדרש רות זוטא (פ"ד סי' ה) "כל הקונה ארבע אמות בארץ ישראל מובטח לו שהוא בן עוה"ב".
ובמסכת פסחים (ק"ג, א): "אמר רבי יוחנן: שלשה מנוחלי העוה"ב, אלו הן: הדר בא"י..."

ובמסכת כתובות (ק"א, א) "דאמר ר' אבהו אפילו שפחה כנענית שבארץ ישראל מובטח לה שהיא בת העוה"ב... אי"ר ירמיה בר אבא אי"ר יוחנן: כל המהלך ד"א בארץ ישראל, מובטח לו שהוא בן העוה"ב".
וכן במקומות רבים.

ועפ"י מבוארים דברי המשנה בסנהדרין (ז, א): כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר: ועמד כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ".

והנה פשט הכתוב "ירשו ארץ" מדבר על ארץ ישראל (עיי' ישעיה ס, כא. ובמפרשים), וצריך ביאור איך למדו מפסוק זה שיוזכו לעולם הבא. אבל להנ"ל הוא מבואר, שבמש"כ לעולם ירשו את ארץ ישראל - כלול

בזה שירשו את אי"י העליונה שהיא העוה"ב. וכן לאידך גיסא, חז"ל אומרים בתוספתא (סנהדרין יג, א): "מרגלים אין להם חלק לעוה"ב, דכתיב וכל מנאצי לא יראוה". והנה פשט הכתוב "לא יראוה" מדבר על ארץ ישראל, ועל כך אומרים חז"ל, שכלול בזה ג"כ שלא יראו את ארץ ישראל העליונה שהוא העוה"ב. וכך כותב רבינו בחי"פ עה"פ (שמות לב יג) "וְכָל הָאֶרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אֶמְרְתִי אֲתוֹ לְיִשְׂרָאֵל וְנָחְלוּ לְעַלְמִי". "ונחלו לעולם - שינחלו אותו עולם שהוא מכוון כנגדה [כנגד ארץ ישראל], וא"כ יש בכתוב הבטחה בעולם הזה ובעולם הבא".

השלימות הכי גדולה, סוד העוה"ב - הוא ארץ ישראל "הרי רואים שענין ארץ ישראל נוטל חלק בראש בתורה הקדושה. כל התורה מלאה מענין ארץ ישראל: ספר משנה תורה כמעט כולו מדבר מענין ארץ ישראל, "ואלה הדברים" אמרו חז"ל (רש"י דברים א ב). שהוכיח אותם משה רבינו, ראו מה גרמתם לעצמכם, כ"כ היתה שכונה מתלבטת למהר כניסתכם לארץ, והחטא גרם שנתעבתם מ' שנה במדבר. "ואתחנן" - תפלות כמנין ואתחנן התפלל משה רבינו, רק כדי ליכנס פסיעות אחדות לארץ ישראל, שהרי לחיות לעולם לא רצה, וכל תפלתו לא היתה רק כדי ליכנס לא"י, ולא הועיל, וזכה בשביל זה רק לראות את הארץ ולא יותר. האבות הק' נשאו ונתנו אודות אי"י, "במה אדע" שנכשל בו אברהם אבינו, הרי ה' משום ארץ ישראל, שרצה להבטיח ענין הארץ, וכן אנו רואים כסדר הבטחת ה' להם את הארץ, לאברהם הבטיח ה' את הארץ, ואח"כ ליצחק, ושוב ליעקב, ומהו ענין הארץ, וכי כל המשא ומתן הלזה ה' בשביל מדינה לגור בה? הרי אין שוטה בעולם שיוכל לומר כך, הלא בני הפלגשים זכו מדינות שלימות בלי יגיעה, ומהו ענין ארץ ישראל שכ"כ מסרו נפשם ע"ז האבות הק', וכל התורה מלאה מענין זה.

לפ"ד זהו סוד הדבר, מכיון שכל היסוד הוא "נצר מטעי", נטיעה בארץ, שזהו סוד העוה"ב, וכל זה בעוה"ז כמו שנתבאר, צריכים לידע כי מקום הנטיעה האמיתי, שלימות הנטיעה הוא בארץ ישראל, ששם הוא הסוד של "אלקי הארץ". סוד כל התורה כולה הרי הוא סוד הנטיעה, ותורה אינה עוד אלא הכנה לארץ ישראל תורה ניתנה במדבר ואח"כ ניתנה להם אי"י, משום שהשלימות האמיתית, המכוש אחרון הוא אי"י. "אילו נתן לנו את התורה ולא הכניסו לאי"י דיינו", לאחר תורה הוא אי"י. כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה" (דברים יב ט) - אמרו חז"ל (דברים ק"ט). שקאי עד זמן משכן ושילה. ארץ ישראל הוא הסוד של מנוחה ונחלה, הסוד האמיתי של נטיעה, מקום הנטיעה, סוד העוה"ב סוד המנוחה הוא ארץ ישראל.

ומעתה הרי פשוט מה שהאבות הק' נתנו נפשם בשביל אי"י, וכל המשא ומתן שבתורה אודות אי"י, שסוד הארץ הוא הסוד של שלימות הכי גדולה - סוד עולם הבא, סוד הנטיעה בתכלית "נצר מטעי" ("דעת חכמה ומוסר", ח"ב עמ' רז).

עיי' שזוכים בארץ ישראל, זוכים לעולם הבא. וכך מבאר הרמב"ן בשם האבן עזרא (וישלח לג, יח) מדוע הדבר הראשון שעשה יעקב אבינו כשהוא חוזר מבית לבן לארץ ישראל, היה לקנות את חלקת השדה במאה קשיטה "כי מעלה גדולה יש לארץ ישראל, ומי שיש לו בה חלק, חשוב הוא כחלק העולם הבא".

חשיבות מצוות כיבוש ארץ ישראל בתורה

באו וירשו את הארץ. [לג]. (דברים א, כא) ראה נתן ה' אלקיך לפניך את הארץ עלה רש. [לד]. (דברים ג, כ) וירשו גם הם את הארץ. [לה-לז]. (דברים ד, א; ד, כב; ח, א) וירשתם את הארץ. [לח-לט]. (דברים ו, יח; טז, כ) וירשת את הארץ הטובה. [מ] (דברים ט, א) שמע ישראל אתה עבר היום את הירדן ועל מנת לבא לרשת גוים גדלים ועצמים מפניך. [מא]. (דברים יב, כא) וירשתם גוים גדלים ועצמים מפניך. [מב]. (דברים יב, כט) וירשת אתם וישבת בארצם. [מג]. (דברים יא, לא) וירשתם אתה וישבתם בה. [מד-מה] (דברים יב, כט) אשור אתה בא שפחה [על מנת] לרשת אותם מפניך, וירשת אתם וישבת בארצם. [מו-מז]. (דברים יז, יד; כו, א) וירשתה וישבתה בה. [מח]. (דברים יט, א) וירשתם וישבתו בצריהם ויבנתיהם. [מט]. (דברים ל, ה) והביאך ה' אלקיך אל הארץ.. וירשתה. [נ]. (דברים לא, ג) הוא ישמיד את הגוים האלה מלפניך וירשתם. (דברים לג, כג) גם תדרום ירשה לשון צווי, כמו עלה רש. [נב]. (יהושע א, יא) אתם עברים את הירדן הנה לבוא לרשת את הארץ. [נג]. (יהושע יח, ג) ויאמר יהושע אל בני ישראל עד אנה אתם מתרפים לבוא לרשת את הארץ. [נד]. (יהושע כג, ה) וירשתם את ארצם. [נה]. (נחמיה ט, טו) ויתאמר להם לבוא לרשת את הארץ. [נו]. (נחמיה ט, כג) ויתביאם אל הארץ אשר אמת לאבתיהם לבוא לרשת. [נז]. (דברי הימים א-כח, ח) תירשו את הארץ הטובה והנחלתם לבניכם אחרים עד עולם. ועוד כתובים רבים.

בעשרות מקומות מצווה התורה על כיבוש ארץ ישראל, דבר שלא מצאנו בשום מצוה אחרת. הציווי הראשון הוא (בראשית טו, ז) ויאמר אלקי אבי ה' אשר הוציאתיך מאור פשדים לתת לך את הארץ הזאת לרשתה. ופירשו חז"ל בספרי (דברים, פיסקא סב עפ"י גירסת הגר"א), "אשר ה' אלקיך נתן לך לרשתה: בשביל שתירש". דהיינו שיש כאן ציווי - על מנת שתכבוש את הארץ, וכמש"כ המלבי"ם (דברים כו, א) וירשתה וישבת בה. ירושה הוא הכבוש כמ"ש "עלה רש", וישבת הוא החלוקה.
ולאחר מכן חוזרת התורה שוב ושוב על ציווי זה עשרות פעמים!
בעשרים וחמשה מקומות נוספים כתוב בתורה "לרשתה" [דברים ג"ח; ד, ה; ד, יד; ה, כח; ו, א; ז, א; ט, ט; טו, ט; טז, ט; י"ז, א; י"ח, א; י"ט, א; כ"א; כ"ב; כ"ג; כ"ד; כ"ה; כ"ו; כ"ז; כ"ח; כ"ט; ל, א; ל"א; ל"ב; ל"ג; ל"ד; ל"ט; מ, א; כ"א; כ"ב; כ"ג; כ"ד; כ"ה; כ"ו; כ"ז; כ"ח; כ"ט; עמוס ב, ג; ועוד], ולפי דברי הספרי הנ"ל הוא מצוה דאורייתא, שהקב"ה נותן לך את הארץ - על מנת שתירש ותכבוש אותה.
ומלבד זה מצוה עוד התורה:
[נז]. (שמות כג, לא) כי אתן בידכם את ישיבי הארץ וירשתמו מפניך. [כח-כט]. (ויקרא כ, כד) ואמר לכם אתם תירשו את אדמתם. ואני אתננה לכם [על מנת] לרשת אתה (עיי' לעיל "לרשתה"). [ל]. (במדבר לג, ג) והוירשתם את הארץ וישבתם בה. [לא]. (במדבר לג, נד) והתנחלתם את הארץ. [לב]. (דברים א, ח):

מדברי רבותינו

מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך זצוק"ל

חשיבות ארץ ישראל

השמחה וההשתוקקות הגדולה - בישוב ארץ ישראל

"...שנתנו טעם למה שאין מברכין על קיום מצות כבוד אב ואם, מפני שאין ראוי להראות שמכבדם רק מפני הציווי, אלא צריך להראות שמבין ומרגיש הצורך לכבדם.

והוסיף רבנו עוד, שיתכן דמהאי טעמא אין מברכין על קיום מצות ישוב ארץ ישראל, כדי שלא ייראה שישבתנו בה היא כעול עלינו מפני שנצטוינו על כך, אלא אדרבה שמחים ומשתוקקים אנו לישב על אדמת הקודש של ארץ חמדתנו, וכלשון אדוננו הגר"א ז"ל באגרתו "אשר עליונים ותחתונים מתאווים לשכון בה" ("הליכות שלמה", מועדי השנה - ניסן אב, פ"ט, הערה 224).

◆◆◆

מצות ישוב א"י תכלית לעצמה - והיא חובה בזמן הזה לכו"ע

"כתב כת"ר דלדעת הגר"א [אה"ע"ז סי' ע"ה סק"יז] עיקר מצות ישוב א"י הוא כדי לקיים המצוות התלויות בה. וכתב נמי "וכן נראה מדברי התוס' כתובות ק"י ע"ב לפי סברת ר"ח כהן".

ולענ"ד אינו כן, ואדרבה מדברי ר"ח כהן מוכח שגם בזה"ז שפיר נוהגת מצוה רבה זו של ישוב א"י, אלא שהוא סובר דכיון שאין יכולין להזהר בזה"ז בקיום המצוות התלויות בה, לכן חילא לבוא לא"י ולעבור על חוקי ד' ותורתיו ולקיים את המצוה ע"י עבירות. ומ"מ בזמננו דאפשר שפיר לשמור ולקיים, שפיר חייבין לעלות גם ל"ח כהן.

ואף גם בדעת הגר"א ז"ל, נראה דשפיר סובר שדין ישוב א"י ודאי נוהג גם בזה"ז... (שו"ת "מנחת שלמה", ח"ג, סימן קנח, סעיף כב).

◆◆◆

נוכחותינו בארץ ישראל - מלחמת מצוה

"זכורני שבאחת הימים שאל יהודי את מו"ר מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל אם בנסייעתו לכותל המערבי, כשחולף הוא במקומות שדרים בהם הישמעאלים, אם צריך לברך תפילת הדרך. ואמר לו הרב - שיכול הוא לברך ללא שם ומלכות מפני הסכנה. אך לא היה דעתו נוחה מכך שמאוחר יותר פירסם כאילו מרן הגרש"ז מורה שיש לומר בכל פעם שנוסעים למקום זה תפילת הדרך ללא שם ומלכות, ומשום שיש בזה משום ולא ימס את לבב אחיו". (מפי הגאון רבי אביגדור נבנצאל, מוסף יתד נאמן סוכות תשע"ב, עמוד 22).

◆◆◆

הדר בחו"ל - מבטל כל המצוות

"ורגיל הי' לשנן דברי החת"ס בגיטין מד ע"א בהא דמוכר עבדו [לעכו"ם ומפקיעו מקיום המצוות] חוץ משבת ויו"ט, דסלקא בתיקו אם יצא לחרות, או לאו [האם מכיון שהשאיר לו את האפשרות לשמור שבת - לא קנסו אותו], אע"פ ששאר מצוות לא יוכל לקיים.

וקשה הא במוכר עבדו לחו"ל, אע"פ שמקיים כל התורה חוץ ממצות ישוב א"י בלבד - קי"ל דיצא משום כך לחירות.

וכתב החת"ס "וי"ל דהתם אינו מקיים שום מצוה, דכל הדר בחו"ל כמי שאין לו אלוה, אפילו קריאת שמע שקורא בחו"ל איננו כקורא בא"י, כי גרשוהו מהסתפח בנחלת ד', וזהו מוסר גדול" עכ"ל" ("הליכות שלמה", תפלה, פכ"ג, הערה 16). [א.ה. עיין במאמר "מרכזיותה של ארץ ישראל" - פרק ו].

◆◆◆

התפילה מקובלת בא"י יותר מבחו"ל

"וכמו כן הי' מזכיר דברי הח"א בספרו שערי צדק סי' א' ס"ג (וע"ש בפאה"ש שמקורו מערכין ל"ב) שהתפלה מקובלת בא"י יותר מבחו"ל". ("הליכות שלמה", תפלה, פכ"ג, הערה 16).

◆◆◆

זכות ארץ ישראל - מועילה למציאת זיווג

"ונועצתי בהגרש"ז [אויערבך] זצ"ל, האם לשלוח את בתי לארה"ב לצורך שידוכים, שכן שיחה ושיחה הוא בשפה הנהוגה שם, זאת ועוד שלא עלה בדעתה להתחתן עם א' מבני א"י. שאל אותי הגרש"ז אם יש לי מי שיקבל אחריות על ענין זה בארה"ב, והשבתי בשלילה, אמר לי א"כ תשב בא"י וזכות א"י יביא לה חתן טוב, לאחר חמישה חדשים התחתנה בתי עם חתן טוב מא"י - נכד הגרש"ז זצ"ל.

ולפי דרכנו למדנו מדבריו הקדושים שזכות א"י לא רק שמועלת לבנים, אלא גם לזכות בתננים". ("מגד גבעות עולם", לרבי מיכל זלמן שורקין, ח"א, עמוד ס"ג).

העליה לארץ ישראל

להמנע מחשבונות ולעלות לא"י

"ואמר לאחד שבא לבקש עזתו אם לעקור דירתו לא"י - בשם גדול א' בדרך צחות - שיהושע בבואו לכבוש את הארץ הרג את "מלך חשבון", כלומר שיש להמנע מן החשבונות ולבוא לא"י". ("הליכות שלמה", תפלה, פכ"ג, הערה 16).

◆◆◆

הגרש"ז א והגר"מ פיינשטיין - לעלות לא"י

"שאלתי את הגר"מ [פיינשטיין] זצ"ל אם לעלות לא"י, השיב לי לפי הנסיבות דאז בשלילה, כעבור שש שנים נשתנו הפרטים והשיב לי בחיוב, ועליתי כעצתו. וכשבאתי לא"י לאחר הסתלקות הגר"מ זצ"ל. וכשנכנסתי אצל הגרש"ז [אויערבך] זצ"ל, וספרתי לו שבאתי בעצת הגר"מ זצ"ל שאמר שטובה מחשבתי לעלות לא"י, אמר הגרש"ז: "משה שפיר קאמר". ("מגד גבעות עולם", לרבי מיכל זלמן שורקין, ח"א עמ' 80).

◆◆◆

התיר לטוס בט"ב לא"י - ואפילו לצורך ביקור

"ומהאי טעמא [שנסיעה במטוס יש בה סכנה, ומברכין עליה הגומל] לא היה ניחא ליה לרבנו כלל נסיעה במטוס בט' הימים שמר"ח אב עד ת"ב, ומ"מ לבוא לארה"ק התייר, ואפילו ביום תשעה באב עצמו, ואפילו לצורך ביקור בלבד, אף דאינו מקיים מצות ישוב א"י (כמ"ש בשלטי גבורים פ"ג דשבועות) דמ"מ כל שהייה בא"י יש בה מעלה, וכהא דאמרו (כתובות קיא, א) דכל המהלך ד' אמות באר"י מובטח לו שהוא בן העוה"ב". ("הליכות שלמה", תפלה, פכ"ג, הערה 16).

◆◆◆

שימוש בכספי מעשר - לצורך העליה בא"י

"ובענין השימוש בכספי מעשר לצורך העליה לאר"י, הורה, שאם מטרנה להשתקע בה, או לחפש דרכים שיוכל לבוא להשתקע - מותר לשלם הוצאות (חוץ מדמי אכילה ושתי' וכדו', שזה הי' עליו להוציא גם אילו הי' נשאר בביתו) מדמי מעשר, אם אי אפשר לו בענין אחר, אבל אם הביקור הוא רק לתענוג או לראות פני קרוביו אסור". (שם).

◆◆◆

להודות להשי"ת - שבימינו שערי א"י פתוחים לכל יהודי

"הגרש"ז התבטא פעמים רבות, שצריך לתת הודאה להשי"ת, שבימינו נפתחו שערי א"י בפני כל יהודי, בפרט אחרי מה שעם ישראל עבר בשואה בחו"ל, שלא היה ליהודים שום מקום בטוח ללכת לשם, זולת ארץ ישראל". (מתוך "מכתב למערכת" מאת קורא נאמן).

◆◆◆

איסור יציאה לחו"ל

לא ראה היתר ליסוע לחו"ל

"והורע בעיניו מאד מה שנפרץ הדבר שנוסעין מא"י לחו"ל שלא לצורך המצוות המבוארות בפוסקים, ואמר שאינו רואה היתר לכך.

"וכשנתבקש (בשנת תשל"א) לצאת לחו"ל לשמחת בר מצוה של נכדו - כתב שלא ראה היתר מספיק לכך, [והוסיף שאף אם ירבה שם בהגדת ישעוריי תורה לרבים ויהי בכך משום מצות ת"ת דרבים, מ"מ כנגד הריבוי ב"ללמד" יגרם בכך מיעוט ב"ללמוד"]. ובפרט לכהנים דיש לחוש לדעת הפוסקים (יו"ד סי' שע"ב) שאסורים לצאת משום טומאת ארץ העמים". ("הליכות שלמה", תפלה, פכ"ג, הערה 16).

◆◆◆

גם לנישואי בנו לא הסכים לצאת מאר"י

"סיפר בנו הג"ר יעקב אויערבך שליט"א, שאחר אירוסיו דיבר חותנו עם אביו הגרש"ז א, ואמר לו שברצונו לערוך את החתונה בלונדון - מקום מגורי הכלה. הגרש"ז לא הביע את דעתו, רק אמר שהוא עצמו אינו יוצא מארץ ישראל, הגם שזה לצורך נישואי בן. מששמע המחותר את הדברים, ביטל את תוכניתו, והחתונה התקיימה בארץ ישראל". (מתוך "מכתב למערכת" מאת קורא נאמן).

◆◆◆

לא הסכים לצאת לחו"ל - גם לצורך ניתוח קשה

"לפני קרוב לחמישים שנה, הוצרך הגרש"ז לעבור ניתוח קשה ומסובך בראשו רח"ל, גברו עליו ההפצרות לעשות את הניתוח בחו"ל, בפרט שבאותם ימים שירותי הרפואה בא"י לא היו מתקדמים כבימינו. אמנם הגרש"ז סירב ואמר: "אם יש רופא מנתח אחד בארץ ישראל - אינני יוצא לחו"ל". (כנ"ל).

◆◆◆

חומרה מיוחדת בכהנים - באיסור לצאת לחו"ל

"ומיהו בעיקר יציאת כהנים לחו"ל הי' רבנו חוכך הרבה להחמיר - מלבד האיסור הכללי של יציאה מא"י לחו"ל - שהרי בשו"ע (יו"ד סי' טסט) החמירו שגם בזה"ז אסור לכהן ליכנס לארץ העמים, והפת"ש שם סק"ה הביא בשם השבות יעקב שכתב שהלואי שכל שמועותינו יהיו נכונים כמו זה - דלא קי"ל כהרש"ל דס"ל שאין טומאה זו נוהגת בזה"ז" ("הליכות שלמה" תפילה פ"י הערה 12).

◆◆◆

היוצא לחו"ל כעובד ע"ז - גם כשאין ביהמ"ק קיים

"מה שהעיר מדברי רש"י בשמואל א' (כ"ו י"ט) [היוצא מא"י לחו"ל "בזמן הבית" כאילו עובד ע"ז, וברש"י כתובות קי"ב ליתא "בזמן הבית"]. חושבני שההוספה היא מאימת הצנזורה". (שו"ת "מנחת שלמה" ח"ג סי' קנח סעיף כב).

1 ראה ב"האיש על החומה" על הגר"ח זוננפלד זצ"ל (ח"ב עמ' 173) שהסביר למקורביו מדוע הלך לברית מילה דרך שער שכם בתקופה של סכנה, משום ש"אם אנו נפחד ללכת ברחוב זה, יחשבו הם [הערבים] שבאמת הצליחו לגרש אותנו מהרובע, לא, זה לא! אסור לנו לוותר מפני הפחד על שום רובע ושום פינה בירושלים". וע"ע שם ח"ג עמ' 331.

2 יבמות סד, א ובפירש"י "שאינן ישיבת חוצה לארץ עולה לו דלמא משום עון חוצה לארץ הם עקורים". ועיין בפירוש מלבי"ם (בראשית כח, ג) "בכמה מקומות הסמיך ברכת הזרע אל ברכת הארץ, כי שניהם מצרנים ותנאים זל"ז, שהנטיעה הטובה לא תצלה לעשות פרי קודש רק בארץ נבחרת".